

YOSHLARNING IJTIMOYIY-IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISH: DAVLAT SIYOSATI VA IMKONIYATLAR

ilmiy-amaliy konferensiya
TO'PLAMI

2024-yil 22-iyul

O'QUVCHILARNING BILIM VA KOMPETENSIYASINI XALQARO MEZONLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH

Mualliflar: Erkinov Xursandbek Baxtiyorovich ¹

Affilyatsiya: Guliston Davlat Universiteti ¹, Doktorant ¹

E-mail: xursandbek.erkinov@mail.ru ¹

DOI: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.26174008>

ANOTATSIYA

O'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishda PISA xalqaro baholash dasturi bizga katta yordam bera oladi deb o'ylayman. Chunki bunday baholash tizmi o'quvchining mantiqiy fikrlashi hamda moliyaviy savodxonliginiham baholab beradigan dasturdir.

Kalit so'zlar: Pedagog, ko'nikma va malaka, PISA, attestatsiya, stajyor, monitoring, OECD

KIRISH

Bilamizki hozirgi kunda ta'lim sohasini rivojlantirish borasida juda kata ishlar amalga oshirilmoqda. Bularning natijasini baholash bo'yicha Davlatimiz tomonida bir qancha katta ishlar amalga oshirildi, shulardan biri PISA xalqaro baholash dasturiga a'zo bolish hamda unda qatnashib kerakli xulosalarni olish maqsad qilindi. Biz bu baholash tizimi orqali 15 yoshli o'quvchilarimizning bilim darajasini xalqaro standartlar asosida baholab oldik. Xo'sh natijalar qanday bo'ldi? Afsuski natijamiz qoniqarli bo'lmadi. Bundan to'g'ri xulosa chiqargan holda bilim sifatini oshirishga yanada kuchliroq e'tibor qarata boshladik. Hozirgi kunda pedagoglarimizning bilim saviyasini oshirishga kata e'tibor qaratilmoqda. Bunda xalqaro sertifikatlar hamda attestatsiyani yuqori saviyada tashkillashtirish, stajyor o'qituvchilarni kasbiy sertifikatlashdan o'tkazish borasida ishlar boshlab yuborilgan. Bundan maqsad sifatli ta'limni rivojlantirish, yoshlarning bilim saviyasini oshirish va xalqaro baholash tizimlarida o'z o'rnini yaxshilab borish.

Xalqaro baholash dasturi haqida to'liqroq ma'lumot keltirib o'tsak. Bu dasturning asl mohiyati nimada, bizga nima uchun kerak, savollar qanday tartibda olinadi, o'quvchilarimizni bilim saviyasini o'stirishda nimalarga e'tibor qaratishimiz kerak?

PISA-Xalqaro o'quvchilarni baholash dasturi ([inglizcha](#): *Programme for International Student Assessment*) — turli davlatlarda 15 yoshli o'quvchilarning [savodxonligini](#) (o'qish, matematika, tabiiy fanlar) hamda bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholovchi dastur.

PISA testlari maktab o'quvchilarining haqiqiy hayotda kerak bo'ladigan hodisalarni tahlil qilish, ulardan xulosa chiqarish va muloqotga kirishish ko'nikmalarini qay darajada egallayotganini, ta'lim tizimining bu o'zgarishlarga qanchalik moslashayotganini aniqlash maqsadida o'tkaziladi. Ushbu dastur 1997-yilda joriy etilgan bo'lib, har uch yilda bir marta o'tkaziladi, birinchi marta 2000-yilda o'tkazilgan. Har uch

yilda bitta fan yo'nalishiga afzallik berilib, jami testlar majmuasining deyarli 50% shu fanga mansub bo'ladi. 2000-yilda ilk bor o'qish savodxonligiga urg'u berilgan.

Test [Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti](#) (OECD) tomonidan yetakchi xalqaro ilmiy tashkilotlar bilan konsorsiumda, milliy markazlar ishtirokida tashkil etiladi. Tadqiqotda Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotiga a'zo bo'lgan davlatlar, shuningdek, OECD bilan hamkorlik aloqalari bo'lgan davlatlar ishtirok etadi.

PISA tadqiqoti monitoring tadqiqoti bo'lib, u turli mamlakatlardagi ta'lim tizimlarida sodir bo'layotgan o'zgarishlarni aniqlash va solishtirish, ta'lim sohasidagi strategik qarorlar samaradorligini baholash imkonini beradi. 2000-2015-yillar oralig'ida o'tkazilgan tadqiqot natijalari bo'yicha bugungi kunda Sharqiy Osiyoda — [Xitoy](#), Koreya, Singapur, Yaponiya, Yevropada — [Finlandiya](#), Estoniya, Shveysariya, Polsha va Niderlandiya kabi mamlakatlarning o'rta ta'lim tizimi yaxshi rivojlangan.

PISA testlari 5 ta yo'nalish bo'yicha o'qish, matematik savodxonlik, tabiiy-ilmiy fanlar, hamkorlikda muammolarni hal qilish va moliyaviy savodxonlik o'tkaziladi. Testlarda asosiy e'tibor o'quvchilarning mazkur yo'nalishlar bo'yicha eng asosiy tushunchalarni bilishi, bazaviy bilim va ko'nikmalarni egallagani, ulardan hayotiy vaziyatlarda foydalana olishiga qaratiladi.

PISA sinovlarida to'rt xil sinov usulidan foydalaniladi:

1. Bir javobli testlar;
2. Bir nechta javobli testlar;
3. Qisqa yoki batafsil javob yoziladigan savollar;
4. Biror muammoning yechimi bo'yicha o'quvchi fikri (odatda bunday savollarda tekshiruvchida umumiy javoblar bo'ladi, o'quvchi javobi test tuzuvchi javobiga aynan mos kelishi talab qilinmaydi, o'quvchi ijodkorligi qo'llab quvvatlanadi).

Bundan tashqari testlar bilan bir vaqtda o'quvchilardan anketalar ham olish nazarda tutilgan.

O'qish savodxonligi: Insonning matn shaklida berilgan ma'lumotlarni tushina olish va ularga reaksiya bera olish ko'nikmasi, jamiyat hayotida faol qatnashish jarayonida o'qigan ma'lumotlaridan o'z maqsadlari yo'lida foydalana olish, bilim va imkoniyatlarini oshira olish layoqati.

Bu yerda, o'qish savodxonligi tushunchasi keng ma'no kasb etadi. Bu yo'nalish maqsadi o'quvchining berilgan badiiy asardan parcha, biografiya, xat, hujjat, gazeta va jurnallardan olingan maqolalar, turli qo'llanmalar, geografik kartalar kabi rangba-rang tematikadagi, tarkibida matnni ochib berishga mo'ljallangan diagrammalar, rasmlar, kartalar, grafik va jadvallar berilgan matnni tushinishi, mazmuni haqida fikr yurita olish, matn mazmuniga baho berish va o'qiganlari haqida o'z fikrini bera olishi kabi kompetensiyalarini aniqlash hisoblanadi.

MATEMATIK SAVODXONLIK

Insonning matematikaning o'zi yashayotgan olamdagi o'rnini bilishi, matematik jarayonlarni to'g'ri va to'liq asoslay olishini tekshiradi. Shaxsning matematikadan yaratuvchan, qiziquvchan va fikrlovchi insonning hozirgi va kelajakdagi matematik bilimlarga bo'lgan ehtiyojini qondira oladigan darajada foydalana olishini ta'minlash bu bo'limning asosiy maqsadidir.

Bu bo'limdagi savodxonlik terminidan bu bo'lim maqsadi odatda maktab dasturida beriladigan bilimlarni qay darajada o'zlashtirganini aniqlash emasligini ko'rsatish uchun foydalanilgan. Asosiy e'tibor matematik bilimlardan turli xil hayotiy vaziyatlarda fikrlash va intuiativ qaror qabul qilish talab qilinadigan turli uslublaridan qo'llagan holda foydalana olish nazarda tutiladi. Lekin bu turdagi savollarga javob berishda maktab dasturida beriladigan bilim va ko'nikmalar zarur bo'lishi mumkin.

Bu yo'nalish sinovlarida odatda hayotning turli sohalarida (tibbiyot, turar joy, sport va hk.) duch kelinishi mumkin bo'lgan matematikaga oid vaziyatlar taklif qilinadi.

Tabiiy-ilmiy fanlar savodxonligi: *Hayotiy hodisalarda ilmiy usulda hal qilinishi mumkin bo'lgan muammolarni aniqlash, kuzatuv va tajribalar asosida xulosalar chiqarish kompetensiyasi*. Bu xulosalar atrofimizdagi olamni tushinish va inson faoliyati natijasida unda sodir bo'layotgan o'zgarishlarni anglab yetish, shunga ko'ra kerakli qarorlar qabul qila olish ko'nikmasini rivojlantirish bu bo'limning asosiy maqsadidir.

Bunday xalqaro baholash dasturlarida yuqori natijalarga erishishga bemalol imkonimiz va saviyamiz yetadi. Bizning maktab o'quvchilarimi biz o'ylagandanda kuchli. Buning uchun albatta ularga to'g'ri yo'l ko'rsatishimiz hamda sifatli ta'lim olishda o'qituvchilarmizning bilim saviyasini oshirishimiz zarur. Hozirda bizning darsliklarimizda nazariyaga kata e'tibor qaratilgan, albatta bu ham yaxshi biroq amaliyot bilan birgalikda olib borilsa o'quvchilarmizning mantqiy fikrlash ham o'sib boradi. Bu borada darsliklarimizni bosqichma-bosqich yangilab borish hamda olingan nazariy bilimlarni amaliyotda tadbiq qilishga kata urg'u berilmoqda. Demak yuqori bilim va saviyaga ega o'qituvchilarmiz hamda xalqaro standartlarga mos keluvchi darsliklarimizni tizimli yo'lga qo'ya olsak albatta xalqaro o'rnimizni yaxshilab olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shernazarov I.E. Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarini xalqaro baholash dasturi PISA tadqiqotiga tayyorlashdagi vazifalar va ularning yechimlari / Konferentsiya materiallari,
2. Ergasheva M.T. Funktsional savodxonlikni baholashning dastlabki natijalari / Konferentsiya materiallari,
3. Gaimnazarov.O.G, Erkinov.X.B "O'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish va uni baholash" Internatoinal Multidisciplinary Research in Academic Science (IMRAS) 2024-yil mart . <https://journal.imras.org/>
4. <https://uz.wikipedia.org>
5. <https://ziyo.net>